

8. Політична корупція в Україні: суб'єкти, прояви, проблеми протидії [на правах рукопису] // Інформаційно-аналітичні матеріали до фахової дискусії «Політична корупція в Україні: стан, чинники, засоби протидії». – К.: Центр ім. О. Разумкова. – 90 с.

9. Жданов І. Корупція в Україні: спроба аналізу / І. Жданов // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2004. – №32. – С.18–23.

10. Kramer J. Political Corruption in USSR / J. Kramer // Political Research Quarterly. – 1977. – №30. – P.213–224.

11. Маркєєва О. Д. Подолання корупції в Україні: проблемні питання / О. Д. Маркєєва // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2008. – №18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/18text/g18_16.htm

12. Закон України «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv/print1474917615347695>.

13. Статистичні дані [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. – 2017. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/statystychni-dani>.

14. Постанова Печерського районного суду міста Києва від 22.03.2017 у справі №757/9077/17-п [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – 2017. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66164220>.

15. Постанова Апеляційного суду міста Києва від 02.06.2017 у справі №757/9077/17-п [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – 2017. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67064625>.

16. Суд зобов'язав ГПУ відкрити справу щодо менеджерів Тимошенко [Електронний ресурс] // bihus.info. – 2017. – Режим доступу: <https://bihus.info/sud-zobovazav-gpu-vidkriti-spravu-sodo-menedzeriv-timosenko>

17. Amundsen I. Political Corruption: An Introduction to the Issues / Amundsen. – Bergen, Norway: Chr. Michelsen Institute, 1997. – 39 p.

References

1. Mel'nyk M. I. Korupcija: sutnist', ponjattja, zahody protydii' [Tekst]: [monografija] / M. I. Mel'nyk. – K.: Atika, 2001. – 304 s.

2. Mel'nyk M. I. Politychna korupcija: sutnist', chynnyky, zasoby protydii' [Elektronnyj resurs] / M. I. Mel'nyk. – Rezhym dostupu: <http://justice.org.ua/diyalnist/podiji-fakti-komentari/politychna-korupciya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji>

3. Mishhenko S. V. V ukrai'ns'komu zakonodavstvi musyt' z'javytysja nove ponjattja: «politychna korupcija» [Elektronnyj resurs] / S. V. Mishhenko. – Rezhym dostupu: http://www.intellect.org.ua/index.php?lang=u&material_id=43704&theme_id=29913

4. Global Open Data Index [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <https://index.okfn.org/place/>

5. Grossman M. Political Corruption in America: An Encyclopedia of Scandals, Power, and Greed / M. Grossman. – Grey House Publishing; 2nd Edition. – 600 p.

6. Tin'kov A. Politychna korupcija v systemi derzhavnogo upravlinnja: ukrai'ns'ki realii' / A. Tin'kov // Visnyk Nacional'noi akademii' derzhavnogo upravlinnja pry Prezidentovi Ukrai'ny. – 2010. – №1. – S.227–234.

7. Pereguda Je. Bjurokratija ta polityka: razom chy okremo? (Svitovyj dosvid ta ukrai'ns'ki realii') / Je. Pereguda, I. Rejterovych // Nac. interes. – 2005. – №2. – S.10–16.

8. Politychna korupcija v Ukrai'ni: sub'jekty, proyavy, problemy protydii' [na pravah rukopysu] // Informacijno-analitychni materialy do fahovoi' dyskussii' «Politychna korupcija v Ukrai'ni: stan, chynnyky, zasoby protydii'». – K.: Centr im. O. Razumkova. – 90 s.

9. Zhdanov I. Korupcija v Ukrai'ni: sprobna analizu / I. Zhdanov // Nezaleznyj kul'turologichnyj chasopys «I». – 2004. – №32. – S.18–23.

10. Kramer J. Political Corruption in USSR / J. Kramer // Political Research Quarterly. – 1977. – №30. – P.213–224.

11. Markjejeva O. D. Podolannja korupcii' v Ukrai'ni: problemni pytannja / O. D. Markjejeva // Borot'ba z organizovanoju zlochynnistju i korupcijeju (teorija i praktyka). – 2008. – №18 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/bozk/18text/g18_16.htm

12. Zakon Ukrai'ny «Pro zapobigannja korupcii'» [Elektronnyj resurs] // Verhovna Rada Ukrai'ny – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/conv/print1474917615347695>.

13. Statystychni dani [Elektronnyj resurs] // Nacional'ne agencstvo z pytan' zapobigannja korupcii'. – 2017. – Rezhym dostupu: <https://nazk.gov.ua/statystychni-dani>.

14. Postanova Pechers'kogo rajonnogo sudu mista Kyjeva vid 22.03.2017 u spravi №757/9077/17-p [Elektronnyj resurs] // Jedyjnyj derzhavnyj rejestr sudovyh rishen'. – 2017. – Rezhym dostupu: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/66164220>.

15. Postanova Apeljacijnogo sudu mista Kyjeva vid 02.06.2017 u spravi №757/9077/17-p [Elektronnyj resurs] // Jedyjnyj derzhavnyj rejestr sudovyh rishen'. – 2017. – Rezhym dostupu: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67064625>.

16. Sud zobov'jazav GPU vidkryty spravu shhodo menedzeriv Tymoshenko [Elektronnyj resurs] // bihus.info. – 2017. – Rezhym dostupu: <https://bihus.info/sud-zobovazav-gpu-vidkriti-spravu-sodo-menedzeriv-timosenko>

17. Amundsen I. Political Corruption: An Introduction to the Issues / Amundsen. – Bergen, Norway: Chr. Michelsen Institute, 1997. – 39 p.

Voronezhskij K. V., postgraduate student of the political system development department, National Institute for Strategic Studies (Ukraine, Kyiv), parostok1@bk.ru

The subject of political corruption: the limits of definition

The basic theoretical approaches to the notion of the subject of political corruption in Ukraine are determined, as well as the definition of the subject (s) of political corruption in the «broad» and «narrow» sense, taking into account relevant short stories of Ukrainian anti-corruption legislation and modern scientific concepts the concept of political corruption. Graduation and classification of subjects of political corruption was carried out. The connection between the concept of a subject of political corruption and modern challenges to the national security of Ukraine is demonstrated.

Keywords: subject (subjects) of political corruption, political corruption, internal security, corrupt acts, anti-corruption legislation of Ukraine, definition of the concept, classification of subjects of political corruption.

* * *

УДК 323.21:658

Деревінський В. Ф.,
професор, доктор історичних наук,
професор кафедри політичних наук, Київський
національний університет будівництва і архітектури
(Україна, Київ), vasyldr@ukr.net

Народовладдя та енергозбереження як фактори консолідації суспільства в документах сучасних українських правих партій

Розглянуто значення національної консолідації для розвитку держави. Звернуто увагу на фактори, які мають сприяти інтеграції українського суспільства. До таких факторів віднесено народовладдя та енергозбереження. Проаналізовано як питання національної консолідації, народовладдя та енергозбереження представлено в політичних програмах українських правих партій. Методологічною основою дослідження послужив конкретно-історичний, порівняльний та історико-аналітичний методи. Використано принципи об'єктивності, історизму, багатфакторності. У висновках зазначено про необхідність надати більшої уваги в програмах українських політичних партій питанням інтеграції українського суспільства. Зростання ролі народовладдя в державі, а разом впровадження енергозбереження позитивно вплине на рівень національної безпеки, суспільної злагоди, добробуту і самореалізації громадян.

Ключові слова: національна консолідація, народовладдя, енергозбереження, громади, партії.

Стабільний розвиток суспільства залежить від різноманітних факторів, які впливають на поодиноких громадян, так і на державні інституції в цілому. Після падіння комуністичної диктатури в країнах Східної Європи, велику роль у трансформації суспільних цінностей і відносин відіграло утвердження принципів народовладдя. Вони розглядалися своєрідним запобіж-

ником, що мав забезпечити від небезпеки повернення до тоталітаризму. Після відновлення державності у 1991 р. в Україні розширенню прав різних проявів народного самоврядування не надавалось такої уваги. На сьогодні залишається актуальною потреба впровадження народовладдя. Активізація громадської активності та ініціативи в напрямку налагодження співпраці, взаємопідтримки і відстоюванні своїх прав має позитивно вплинути на соціальний клімат в країні, покращити загальнодержавні інтеграційні процеси. Одночасно необхідно приділити увагу енергозбереженню, що є наріжним питання національної безпеки, економічного зростання та добробуту громадян. Себто чинники народовладдя та енергозбереження мають стати факторами національної інтеграції українського суспільства.

Означена проблема потребує ґрунтовного вивчення та опрацювання в науці. Певні аспекти вже були проаналізовані. Так, О. Суходоля досліджував цю політику в безпековому контексті [15], Г. Дмитренко – вивчав стимулювання об'єднань співвласників будинків [1]. З'явилися цікаві дослідження стосовно політики енергоефективності як чинника консолідації суспільства авторства Є. Перегуди [7].

Зважаючи, що науковий пошук перебуває на підступах до осмислення концептуальних засад означеної теми підготовлена ця стаття. У ній зроблена спроба проаналізувати як в програмах сучасних українських правих партій та їхніх лідерів представлене розуміння рівня важливості народовладдя та енергозбереження для національної консолідації українського суспільства. Завданням статті є привернути увагу суспільства та науковців зокрема до цієї теми, а також поглибити її наукове вивчення.

Революція Гідності та російська агресія активізували консолідаційні процеси в українському суспільстві. Запустили механізм руйнування витвореного впродовж останніх двадцяти років явища амбівалентності, яке створювало ілюзію якогось суспільного компромісу, «третього шляху», що в дійсності нікуди крім «третього світу» не вів, зумовлюючи суспільну стагнацію, навіть більше – розкол, бо «амбівалентна свідомість як нетривка рівновага двох протилежних культур не може довго зберігатися без руйнівних соціальних і психологічних наслідків для особистості і суспільства» [14, с. 127]. Побутування і пропагування певними внутрішніми і зовнішніми силами колишніх радянських цінностей і традицій, як виявилось, не призвело до афішованого розколу України ні по Збручу, ні по Дніпру на дві ідентичності, «дві України». Як зазначив політолог В. Фесенко: «Немає розколу в Україні в цілому, є розкол на Донбасі – в середині самого Донбасу і серед частини його російськомовного населення» [16]. Деконсолідаційні тенденції в цьому регіоні роздмухувались із-зовні з перших років відновлення незалежності України, особливо вони посилювалися з 2004 р. Здобуття президентського крісла у 2010 р. «донецьким» В. Януковичем інтенсифікували зусилля його команди та зовнішніх «ляльководів» переформатувати Україну на основі цінностей притаманних колишній радянській імперії, переслідуючи мету для одних зберегтись при владі, для інших – посилити контроль над Україною. Крах їхніх

планів виявив провал міфу про другу велику «гомо советікус» Україну.

Боротьба народу за суверенне право визначати траєкторію свого вектору розвитку втретє за останні два десятиліття мобілізувала патріотичний потенціал українців. Інтенсифікувались національна інтеграція та формування громадянського суспільства. Наступне поступальне розгортання цих процесів залежить як від суспільства, так і від влади, яка має заопікуватися їхньою підтримкою. Без належної уваги з боку «слуг народу» згуртування спільноти може вчергове загальмуватися як це вже було після революційних подій кінця 1980 – початку 1990-х років, так і Помаранчевої революції. Заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень Я. Жалило зауважив, що експлуатація створеного хвилею консолідуючого патріотизму запасу міцності є обмеженою [2].

Для забезпечення держави від небезпеки потрапити в черговий період стагнації необхідно сформувати і послідовно втілювати концепцію консолідації українського суспільства. Історія розвитку багатьох держав свідчить про залежність їхнього поступу від рівня національної консолідації спільноти. Професор Антоніна Колодій зазначає, що «... підвищення національної консолідації є одним із важливих завдань, яке треба виконати, щоб загрози безпеці не йшли, принаймні, від слабко згуртованого, роз'єданого українського суспільства. Слід було б передбачити заходи, спрямовані на зміцнення національної єдності та виховання патріотизму (за допомогою історичної освіти, святкування визначних дат, національних міфів та символів; участі в різноманітних громадських акціях патріотичного змісту)» [4, с. 46].

Національна консолідація виявляється у внутрішній єдності нації на основі спільних національних інтересів, цінностей та історичного минулого [6, с. 168]. Спільні цінності (соціальні і політичні) формуються в ході вироблення культурної єдності – соціальної культури, яка виникає завдяки утворенню в «полікультурному суспільстві значного шару поділюваної усіма культури, яка обслуговує суспільні інститути і яку називають соціальною. Вона формується навкруг певної етнокультурної серцевини (ядра), без якої, на думку визнаного сучасного дослідника націоналізму Ентоні Сміта, неможлива ні нація, ні стійка національна держава» [5, с. 47]. Внаслідок поширення на всю державу культури певного домінуючого чи державного етносу сформувалися західноєвропейські національні спільноти, які зазвичай називаються політичними. Подібне на переконання А. Колодій «властиво не лише тим країнам, де націогенеза відбувалася на етнокультурній основі, а й країнам емігрантського типу, наприклад США, де англосаксонська основа присутня у всіх без винятку компонентах соціальної культури американців, хоч вона й отримала помітний відпечаток культур інших етносів і рас» [5, с. 47]. Загальноприйнятні системні засадничі цінності як для офіційних інституцій, так і багатоманітного (чи мультикультурного) соціуму утверджується за умов існування єдиного інформаційного і культурного простору в державі.

Вироблення прагматичних перспективних стратегічних цілей і завдань, які становлять спільні національні інтереси є неодмінною ознакою утвердження і прогресу

національного проекту. Здійснення стратифікації на ближній і віддалений час найнагальніших цілей є на сьогодні вкрай актуальним для України.

Серед низки важливих завдань, які можуть увійти в групу першочергових національних інтересів можна означити наближення влади до народу, себто створення умов посилення дієздатності громад за допомогою зміцнення яких зросте могутність і непорушність всієї держави. Шляхом впровадження «публічного врядування» зросте роль і відповідальність окремих людей за прийняття рішень, даністю стане існування громадянського суспільства з неодмінною його цінністю – громадською думкою. Зникне загроза створення авторитарної «владної вертикалі», ігнорування позиції суспільства. «Публічне врядування» створить умови горизонтальної суспільної координації, зменшить роль уряду та підвищить значення інших суб'єктів, забезпечить децентралізацію управління країною. Відстоюючи слухність практичного втілення ідеї «публічного врядування» А. Колодій зазначає, що «адміністративна й бюджетна децентралізація не вестиме до фрагментації, якщо буде зрівноважена заходами, що спрямовані на національну консолідацію на соціокультурному рівні» [3, с. 324].

Національний пріоритет формування сильних громад, які утворюються соціально активними особистостями з дієвою громадянською позицією можна цілком оправдано поєднати з таким актуальним для України завданням як покращення енергозбереження.

Енергетична політика одна з найважливіших складників національної безпеки України, від її ефективного провадження залежить збереження політичного і економічного суверенітету держави. На це впливає «висока енергомісткість економіки (ще до 2014 р. енергомісткість ВВП вдвічі перевищувала аналогічний показник США, втричі – Японії та ФРН), дефіцит енергоресурсів, особливо нафти та газу, залежність від зовнішнього їх постачання, зношеність інфраструктури (втрати тепла при транспортуванні перевищували європейський показник у 7–8, у будівлях – у 3–5 разів) тощо... 3 18,6 млрд. куб. м газу, який витрачається на потреби ЖКГ, 2,4 млрд. витрачається у системі теплопостачання, ще 9 млрд. – у будинках. Таким чином, за призначенням на опалення витрачається всього 7,2 млрд. куб. м.» [7, с. 143]. Крім того, «за даними Мінрегіону, житлофонд включає 6,5 млн. індивідуальних та 240–250 тис. багатоквартирних будинків. Термомодернізації потребують близько 80%. Витрати оцінюють у \$14 млрд. (для приватних будинків) та \$18 млрд. (багатоквартирних). Україна не зможе отримати цю суму ззовні. Не вистачає також ресурсів ані у суб'єктів господарювання (за даними МФК, покривають 1% потреб), ані у держави (у 2014–2017 рр. «теплих кредитів» було виділено на 2,7 млрд. грн.)» [8, с. 54].

За такої ситуації забезпечення енергоефективності країни стає одним з національних пріоритетів, який підпадає під поняття чинника національної консолідації. Ефективність політики енергозбереження, а відтак посилення економічної незалежності країни та покращення соціально-економічного становища населення, поліпшення його житлових умов та психологічного стану залежить від ініціативності окремих громадян, які об'єднанні на місцях в громади будуть вирішувати ці питання. Важлива роль в цьому

процесі покладається на державну владу, яка повинна задіяти механізми популяризації і підтримки створення громадських об'єднань, окремих громадян щодо питання енергозбереження.

Свою участь в національній консолідації української спільноти, на основі популяризації серед населення загальнооб'єднуючих ідей щодо громадської інтеграції заради спільного впровадження енергозберігаючих технологій неодмінно варто взяти різним українським політичним гравцям.

В програмних документах низки політичних об'єднань, зокрема правого спектру, містяться положення, в яких йдеться про енергоефективність та надання більших повноважень громадам. В програмах політичних партій Конгресу українських націоналістів (КУН), «Свободи», «Правого сектору», «Національного корпусу» йдеться про «широке повноваження місцевого самоврядування» (КУН), «різноманітні форми прямого народовладдя... самоорганізацію здорових сил суспільства» («Правий сектор»), «широке самоврядування на місцях» («Національний корпус»), «запровадження вуличних та квартальних комітетів та інших органів самоорганізації населення» («Національний корпус» та подібне у «Свободи»), «підвищення ролі місцевого самоврядування» («Свобода»), «впровадження та розвитку енергозберігаючих технологій» (КУН), «фінансування енергозберігаючих проектів» («Правий сектор»), «розроблення та впровадити новітніх енергозберігаючих технологій в усі галузі народного господарства» («Свобода») тощо.

Потрібно відмітити, що в партійних документах Всеукраїнського об'єднання «Свободи» розробці питань пов'язаних з енергетичною безпекою країни та енергозбереженням надається значна увага. Члени «Свободи» пропонують ухвалити державну програму енергетичної незалежності України за принципом: «зменшення споживання, збільшення видобутку, диверсифікація джерел». В цьому контексті виходять з ініціативою розробити і впровадити державну програму стимулювання енергоощадних технологій, здійснювати інвестування в технології енергопостачання, що мають посприяти зменшенню енергетичних потреб держави та знизити ціни на комунальні послуги, що позитивно відіб'ється на соціальному кліматі в країні.

Свободівці не лише заявляють про створення різних «органів самоорганізації населення», але закликають «стимулювати створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків» [9], «залучення їх до ухвалення рішень щодо житло-комунального господарства» [10] тощо.

Проаналізувавши програми українських правих партій впливає, що в них фактично не розробленим залишається питання щодо засад національної консолідації спільноти. В програмі КУНу лише сказано про те, що партія «сприяє консолідації всього українського суспільства» та «утвердження української культури як основного чинника консолідації громадян у національну спільноту» [11]. Члени «Правого сектора» у своїй програмі записали наступне: «у прагненні якнайповнішої самореалізації на своїй землі, український народ втілює принцип україноцентризму, який передбачає територіальні, військові, торговельні інтеграції лише на умовах, які диктують українці в

ім'я блага своєї нації... Політика у сфері культури має забезпечити об'єднання усіх громадян нашої країни, незалежно від віросповідання, мови спілкування та політичних поглядів, довкола ідеї нової, можливої і сильної Української Самостійної Соборної Держави» [12]. У програмі політичної партії «Національний корпус» йдеться про три першочергові складові національної безпеки – це: консолідована нація, сильна держава, інноваційна економіка [13]. Однак ретельно не розкривається як саме необхідно досягнути національної інтеграції суспільства.

В документах цих партій не розглядається можливість впливу соціальної активності громадян на політику енергозбереження. Хоча в Україні спостерігається пасивність мешканців багатоквартирних будинків щодо створення об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, впровадження енергозбереження тощо.

Підсумовуючи потрібно відмітити нагальну необхідність поглиблення осмислення питань щодо інтеграції українського суспільства в політичних програмах українських партій, розробки концепції національної консолідації українського суспільства, в якій вагоме місце мають зайняти ідеї народовладдя та енергозбереження, як загальнооб'єднуючі засади розвитку спільноти. З посиленням самоорганізованості та адміністративної й економічної ролі громад в країні зростає відповідальність, єдність та політична і соціально-економічна стабільність держави. Громадська ініціатива, спрямована, зокрема, на енергозбереження власних домівок та економіки країни загалом позитивно вплине на добробут громадян, зніме соціальну напругу, забезпечить самодостатність людей, яких об'єднуватиме спільний інформаційний та культурний простір.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Г. В. Державне стимулювання населення, об'єднань співвласників багатоквартирних будинків / Г. В. Дмитренко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2015. – №4. – С.44–49.
2. Жалило Я. Війна, мир та економіка / Я. Жалило // Дзеркало тижня. – 2014. – 7 листопада.
3. Колодій А. Міжрегіональні поділи в Україні і деякі принципи публічного врядування // Будемо нову Україну: збірник конференції (26–27 листопада 2014 р., м. Київ) / упоряд. Ярошенко Т. О.; Українське Фулбрайтівське коло. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. – С.309–327.
4. Колодій А. Національна єдність і патріотизм як чинники національної безпеки / А. Ф. Колодій // Національна безпека України: конференція українських випускників програм наукового стажування у США. 16–19 вересня, 2004 р. – Київ: Стило, 2004. – С.39–61.
5. Колодій А. Соціетальна культура як чинник національної консолідації // Консолідація українського народу: конституційно-правові аспекти. Збірник статей за матеріалами науково-практичної конференції 28 лютого – 1 березня 2013 р. Львів, ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів: Вид-во Львівського університету, 2013. – С.40–54.
6. Лицишин Г. Чинники консолідації нації / Г. Лицишин // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2011. – Вип.23. – С.165–169.
7. Перегуда Є. Інноваційний потенціал енергозбереження та енергоефективності у житловому секторі: політичні аспекти / Є. Перегуда // Наукові праці МАУП. Серія «Політичні науки». – 2017. – Вип.1. – С.140–145.
8. Перегуда Є. Політика енергоефективності як чинник консолідації суспільства / Є. Перегуда // Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри: Матеріали наук.-практ. конф. (5–6 квітня 2017 р.) [заг. ред. Семигіної Т. В.]. – К.: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2017. – С.53–56.

9. Програма ВО «Свобода» – Програма захисту українців [Електронний ресурс] // <http://svoboda.org.ua/party/program>.
10. Програма ВО «Свобода» на виборах до Тернопільської обласної ради, 21 лютого 2009 р. [Електронний ресурс] // <http://svoboda.org.ua/news/documents/00081109/>.
11. Програма Конгресу українських націоналістів (засади) [Електронний ресурс] // <http://cun.org.ua/pro-partiyu/programa/>.
12. Програма партії «Правий сектор» [Електронний ресурс] // <http://pravyysektor.info/programa.html>.
13. Програма політичної партії «Національний корпус» [Електронний ресурс] // <http://nationalcorps.org/section/program>.
14. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізненого націєтворення / М. Рябчук. – К.: Критика, 2000. – 304 с.
15. Суходоля О. М. Енергоефективність економіки в контексті національної безпеки. – К.: НАДУ, 2006. – 400 с.
16. Фесенко В. Немає сенсу ділити зараз країну на Схід і Захід / В. Фесенко [Електронний ресурс] // <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page168-2644.html>.

References

1. Dmytrenko G. V. Derzhavne stymuljuvannja naseleння, ob'jednan' spivvlasnykiv bagatokvartyrnyh budynekiv / G. V. Dmytrenko // Visnyk Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukrainy. – 2015. – №4. – С.44–49.
2. Zhalylo Ja. Vijna, myr ta ekonomika / Ja. Zhalylo // Dzerkalo tyzhnja. – 2014. – 7 lystopada.
3. Kolodij A. Mizhregional'ni podily v Ukraini i dejaki pryncypy publichnogo vryaduvannja // Budujemo novu Ukrainu: zbirnyk konferencii' (26–27 lystopada 2014 r., m. Kyi'v) / uporjad. Jaroshenko T. O.; Ukrain's'ke Fuljurajtivs'ke kolo. – Kyi'v: Vydavnychij dim «Kyjevo–Mogyljans'ka akademija», 2015. – С.309–327.
4. Kolodij A. Nacional'na jednist' i patriotyzm jak chynnyky nacional'noi' bezpeky / A. F. Kolodij // Nacional'na bezpeka Ukrainy: konferencija ukrain's'kyh vypusknnykiv program naukovo stazhuvannja u SSHA. 16–19 veresnja, 2004 r. – Kyi'v: Stylos, 2004. – С.39–61.
5. Kolodij A. Socijetal'na kul'tura jak chynnyk nacional'noi' konsolidacii' // Konsolidacija ukrain's'kogo narodu: konstytucijnno-pravovi aspekty. Zbirnyk statej za materialamy nauko-vo-praktychnoi' konferencii' 28 ljutogo – 1 bereznja 2013 r. L'viv, LNU im. Ivana Franka. – L'viv: Vyd-vo L'vivs'kogo universytetu, 2013. – С.40–54.
6. Lychshyn G. Chynnyky konsolidacii' nacii' / G. Lychshyn // Ukrain's'ka nacional'na ideja: realii' ta perspektvyv rozvytku. – 2011. – Vyp.23. – С.165–169.
7. Pereguda Je. Innovacijnyj potencial energozberezhennja ta energoefektyvnosti u zhytlovomu sektori: politychni aspekty / Je. Pereguda // Naukovi praci MAUP. Serija «Politychni nauky». – 2017. – Vyp.1. – С.140–145.
8. Pereguda Je. Polityka energoefektyvnosti jak chynnyk konsolidacii' suspil'stva / Je. Pereguda // Cili stalogo rozvytku: global'ni ta nacional'ni vymiry: Materialy nauk.–prakt. konf. (5–6 kvitnja 2017 r.) [zag. red. Semyginoi' T. V.]. – K.: Akademija praci, social'nyh vidnosyn i turyzmu, 2017. – С.53–56.
9. Programa VO «Svoboda» – Programa zahystu ukrain'nciv [Elektronnyj resurs] // <http://svoboda.org.ua/party/program>.
10. Programa VO «Svoboda» na vyborah do Ternopil's'koi' oblasnoi' rady, 21 ljutogo 2009 r. [Elektronnyj resurs] // <http://svoboda.org.ua/news/documents/00081109/>.
11. Programa Kongresu ukrain's'kyh nacionalistiv (zasady) [Elektronnyj resurs] // <http://cun.org.ua/pro-partiyu/programa/>.
12. Programa partii' «Pravij sektor» [Elektronnyj resurs] // <http://pravyysektor.info/programa.html>.
13. Programa politychnoi' partii' «Nacional'nyj korpus» [Elektronnyj resurs] // <http://nationalcorps.org/section/program>.
14. Rjabchuk M. Vid Malorosii' do Ukrainy: paradoksy zapiznilogo nacijetvorennja / M. Rjabchuk. – K.: Krytyka, 2000. – 304 s.
15. Suhodolja O. M. Energoefektyvnist' ekonomiky v konteksti nacional'noi' bezpeky. – K.: NADU, 2006. – 400 s.
16. Fesenko V. Nemaje sensu dilyty zaraz kraiu na Shid i Zahid / V. Fesenko [Elektronnyj resurs] // <http://dialogs.org.ua/ru/dialog/page168-2644.html>.

Derevinskyi V. F., professor, Doctor of Historical Sciences, Professor of chair of Political Science of Kyiv National University of Construction and Architecture (Ukraine, Kyiv), vasyldr@ukr.net

People's self-government and energy saving as factors of consolidation of society in the documents of modern Ukrainian right parties

In the presented article the importance of national consolidation for the development of the state is considered. The attention is paid to the factors that should contribute to the integration of Ukrainian society. Among a number of factors highlighted People's self-government and energy efficiency. Analyzed as a matter of national consolidation, popular rule and energy conservation represented in programs the Ukrainian political right parties. The methodological basis of study served a concrete historical, comparative, historical and analytical methods. Used principles of objectivity, historicism, multifactorial. In the conclusions states that at the need to pay more attention to the issues of integration of Ukrainian society in programs of Ukrainian political parties. The growth of the role of people's self-government in the state and, at the same time, the introduction of energy conservation will have a positive effect on the level of national security, social harmony, well-being and self-realization of citizens.

Keywords: national unity, popular rule, energy, community party.

* * *

УДК 101.1

Долженко О.О.,
здобувач, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), Miurae2015@gmail.com

Концептуальні засади та понятійно-категоріальне визначення «гібридної війни» в контексті загроз національній безпеці України

Наукова стаття на концептуальних принципах і концептуально категоричному визначенні «гібридної війни» в контексті загроз державній безпеці України.

Стаття включає міжнародне визначення «війни гібриду» терміну і його консолідації у військовій доктрині світу.

Ключові слова: гібридна війна, військова агресія, озброєний конфлікт, дипломатичні стосунки.

Найбільш складним завданням у вирішенні соціально-політичних та геополітичних конфліктів у XXI столітті залишається визначення понять та суті конфлікту, оскільки маніпуляція та підміна понять призводить до їх ескалації. У 2013 році Україну чекали нові виклики та загрози, а концептуальні засади ведення військових дій не містили доктрин щодо протидії військовій агресії Російській Федерації, оскільки країна-сусід завжди розглядалася як союзник у веденні бойових дій проти загарбників. У зв'язку з подіями 2013–2014 років, виникло правомірне питання як кваліфікувати дії Російської Федерації щодо анексії Автономної Республіки Крим та вторгнення на суверенні території України на Сході.

Так, відповідно до теоретичних засад, термін «війна» означає складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням суперечностей між державами та народами, національними й соціальними групами з переходом до вжитку засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їхніми збройними силами.

Пруський генерал Карл фон Клаузевіц дав своє визначення терміну «війна» – це акт насильства, метою якого є змусити нашого противника виконати нашу волю» [1, с. 20].

Водночас, у міжнародно-правові акти 20 століття та науковці того часу прагнули показати певну різницю між

поняттями «війна» і «збройний конфлікт». Такі спроби є наслідком заміни понять «право війни» та «війна» на «право збройних конфліктів» та «збройний конфлікт» у документах, що стосуються гуманітарного права. Як відомо, у перших міжнародно-правових актах, які закріплюють норми міжнародного гуманітарного права, вжито термін «війна». У Гаазьких конвенціях 1907 року йдеться про застосування норм права «на випадок війни». Женевський протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних чи інших подібних газів і бактеріологічних засобів 1925 році послуговується терміном «війна». Те саме стосується конвенцій, які регулюють ведення морської війни.

У Женевських конвенціях 1949 року поряд з терміном «війна» використовують вираз «міжнародний збройний конфлікт» (ст.2) і «неміжнародний збройний конфлікт» (ст.3). Таким чином, починаючи з 50-х років ХХ ст., термін «збройний конфлікт» вживають набагато частіше, ніж термін «війна». Ця зміна зумовлена передусім політичною та ідеологічною ситуацією, спробою змістити акценти у цих поняттях, а також заборону використання війни як законного засобу вирішення міжнародних спорів.

Зрозуміло, що межа відмінності між «війною» і «збройним конфліктом» досить умовна, хоча такий поділ має певне значення для права, яке застосовується під час збройних конфліктів. При цьому вважається, що поняття «збройний конфлікт» є ширшим і включає поняття «війна». Але не кожний збройний конфлікт можна називати війною, оскільки між ними існує суттєва відмінність.

З юридичної точки зору війна має такі ознаки:

- а) формальний акт оголошення, як цього вимагає VI Гаазька конвенція 1907 року;
- б) розірвання дипломатичних відносин між воюючими державами, що є наслідком оголошення війни;
- в) анулювання двосторонніх договорів, особливо політичних;
- г) починає діяти спеціальний правовий режим, який характеризує часткові обмеження прав людини тощо.

Отже, лише держави або групи держав можуть проводити війну згідно з визначенням, прийнятим у міжнародному праві. Таким чином, «війна» – це збройна боротьба двох і більше держав, це характеризується формальним актом її оголошення.

Війна призводить до якісної зміни стану суспільства, тому що багато державних інститутів починають виконувати специфічні функції, зумовлені саме війною. Унаслідок цього життя суспільства, його економіку перебудовують для забезпечення перемоги над ворогом. Згідно з міжнародним правом, «війна» – це стан справ між двома державами, або між двома групами держав, або між державою і групою держав, який супроводжується здебільшого розірванням дипломатичних відносин, подальшим призупиненням застосування загальних норм міжнародного права мирного періоду і загальною рішучістю вчинити насильницькі дії, навіть якщо такі дії насправді не мають місця.

Процеси глобалізації, необхідність ведення війн за ресурси та у вирішенні геополітичних конфліктів неминуче призводять до юридичних наслідків крайн-учасників війни у вигляді міжнародних санкцій. Тому зрозуміло, що у 21 столітті виникає гостра необхідність